

ADAM BŽOCH

PSZICHOANALÍZIS A PERIFÉRIÁN

*A pszichoanalízis története
Szlovákiában*

Fordította
Balogh Magdolna

This book has received a subsidy from SLOLIA Committee,
the Centre for Information on Literature in Bratislava, Slovakia.

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:

Adam Bžoch: *Psychoanalýza na periférii*. Kalligram, Bratislava, 2007

© Adam Bžoch, 2007

Hungarian translation © Balogh Magdolna, 2016

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2016

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 279 910 0

Témakör: *pszichoanalízis, tudománytörténet*

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu és

a [facebook.com/typotexkiado](https://www.facebook.com/typotexkiado) oldalakon értesülhet.

Kiadja a Typotex Elektronikus Kiadó Kft.

Felelős vezető: Votisky Zsuzsa

Főszerkesztő: Horváth Balázs

Felelős szerkesztő: Pordány Katalin

Műszaki szerkesztés: Manutius Stúdió

Borítóterv: Sosity Beáta

Nyomdai munkák: László András és Társa Nyomdaipari Bt.

Felelős vezető: László András

Tartalom

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	9
1. PERIFÉRIA	13
1.1. Szondi, Klein, Erdély	20
1.2. A kassai csoport	28
2. A KATOLIKUS KRITIKA	47
2.1. Kultúra	47
2.2. Alexander Spesz és a pszichoanalízisről folyó teológiai vita nemzetközi kontextusa	54
2.2.1. Nyelv és terminológia	57
2.2.2. Társadalmi előítéletek	60
2.2.3. Vallási és tudományos előítéletek és érvek	64
2.3. Utószó a katolikus recepcióhoz – a konzervatív pozíció meghaladása	74
3. A SZLOVÁK AVANTGÁRD	97
3.1. A szürrealizmus	97
3.2. Kezdetek és kiindulópontok	100

3.3. Költészet és tudomány	112
3.4. Hrušovský, Terebessy és a „mélylélektan”	118
4. A PSZICHOANALÍZIS ÉS A SZLOVÁK PSZICHOLÓGIA – KITEKINTÉS	137
5. A PSZICHOANALÍZIS ÉS A SZLOVÁK IRODALOMTUDOMÁNY	165
5.1. A pszichoanalitikus irodalomkritika	167
5.2. Nyitrai vita a pszichoanalízisről és az irodalomról	171
5.3. František Miko és Oskár Čepan	180
5.4. Az autentikusság és az adekvátság kérdése	187
5.5. További értelmezési kísérletek	194
6. A FILOZÓFIÁTÓL A KULTúrTEÓRIÁIG	205
6.1. Rövid előjáték: Stanislav Felber	205
6.2. Totem és tabu	211
6.3. Pszichoanalízis és társadalom	224
6.4. Árnyképek	231
6.5. A kísérletezés vége	240
ZÁRÓGONDOLATOK	251
Névmutató	257

Fiamnak, Krisztiánnak ajánlom

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

E kis könyv a pszichoanalízis és alapítója, Sigmund Freud gondolatainak történetét rekonstruálja a szlovák kultúra közegében 1918-tól a 20. század hetvenes éveig. A könyv írása sokáig tartott: gyakorlatilag 1998 őszétől 2006 kora nyaráig dolgoztam rajta. A második, harmadik és ötödik fejezet nagy vonalakban 1998 októbere és 1999 nyara között készen állt, e fejezeteket azonban a későbbiekben néhányszor átdolgoztam. A többi fejezet a Szlovák Tudományos Akadémia Világirodalmi Intézetében 2005 nyaratól 2006 tavaszáig zajló, „Konzervatív válaszok a modernizáció kihívásaira” című kutatási program keretében készült (VEGA, témaszáma: 2/5116/6). Olykor, amikor ésszerűnek tűnt, napjainkig vittem végig a pszichoanalízis szlovákiai recepciójának történetét, más esetekben eltekintettem ettől – egyebek mellett azért is, mert 2000 óta én magam is e recepció aktív részese vagyok: kollégámmal, Milan Kran-kussal együtt szervezzük a szlovák Freud-társaságot, amelynek célja a pszichoanalízis kulturális örökségének ápolása és népszerűsítése.

A könyv egyik pillérét egy korábbi kutatásom alkotja: Karol Terebessy, az amatőr szlovákiai pszichoanalitikus életét és műveit feldolgozó monográfiám 1999-ben jelent meg a Kalligram Kiadónál. Ez alkalommal is köszönetet szeretnék mondani Karol Terebessy lányának, Mária Hasprunárovának azért, hogy a rendelkezésemre bocsátotta apja hagyatékának egy részét – rendkívül sokat segített az említett monográfia elkészítésében, és e munka megírása során is.

A továbbiakban elsősorban a Collegium Budapestet (Institute for Advanced Study) illeti köszönet, ahol munkám legnagyobb ré-

sze született. 1998 ősze és 1999 nyara között dolgozhattam ott, s ez az időszak mind szakmailag, mind emberileg igen sokat jelentett számomra: a könyvemben tárgyalt számos problémát ott vitattam meg bölcsesekkel, illetve társadalomkutatókkal. A velük folytatott beszélgetések inspiráltak a Terebessy-szövegek feldolgozása során. A Budapesten megismert kutatók közül Wessely Anna művészet-történészre és szociológusra gondoltam a legtöbbet e könyv írása közben. Köszönöm Klaniczay Gábornak, a Collegium Budapest volt igazgatójának, hogy támogatta kutatásomat, s köszönöm Erős Ferencnek, az MTA Pszichológiai Intézet munkatársának a pszichoanalízis elméleti irodalmának feldolgozásában nyújtott segítségét, valamint hogy megajándékozott barátságával, és azt is lehetővé tette, hogy együttműködhsek a *Thalassa* című folyóirattal. Köszönöm édesapámnak, Jozef Bžochnak, hogy budapesti tartózkodásom idején segített hozzájutni a szlovák folyóiratokhoz. Köszönet illeti Milan Hamadát és Jana Štúrovát, akik kéziratomat elolvasták és értékes megjegyzésekkel egészítették ki.

Az utóbbi években alkalmam nyílt megismerkedni egy kitűnő emberrel, dr. Jozef Haštoval. Az ő fordításában olvastam Leonhard Schlegel *A mélylélektan alapjai* című munkáját, ami remek kalauzom volt a pszichoanalitikus gondolkodás labirintusában. Kiadójával együttműködhettem fordítóként, és Hašto volt az, aki számos információt osztott meg velem a hetvenes–nyolcvanas években működő F-körrel, amiért igen hálás vagyok neki.

Külön köszönet illeti kollégámat és barátomat, Milan Krankust, a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kara Pedagógia Tanszékének tanárát, akit 1999 óta ismerek. Ő volt az, aki arra buzdított, hogy vegyek részt Freud válogatott műveinek szlovákra fordításában, emellett hosszú éveken át partnerem volt azokban a véget nem érő vitákban és beszélgetésekben, amelyeket Freudról, a pszichoanalízisről, a szlovák és az európai kultúrtörténetről folytattunk. Milan Krankus tudja a legtöbbet Freudról Szlovákiában, s e könyv megírása közben az ő kritikus szelleme vezetett. Azóta,

hogy őt megismertem, minden egyes szó leírásakor az járt a fejemben, vajon ő mit szólna hozzá. S noha könyvemben szerényen csak a jegyzetapparátusban szerepel, tudatában vagyok annak, hogy a pszichoanalízis szlovák recepciója, főleg az utóbbi években, elképzelhetetlen lenne az ő közreműködése nélkül. Milan Krankussal a kéziratomban felmerült kérdések legnagyobb részét volt alkalmam megvitatni – nemegyszer segített értékes szakmai tanácsaival, felhívta figyelmemet a megfelelő szakirodalomra, sokszor csupán egy apró emberi gesztussal támogatott, vagy épp ellenkezőleg, megalapozott kételyt ébresztett bennem olyasmiről, amiben korábban bizonyos voltam.

Ugyancsak szeretném megköszönni Fedor Matejovnak, a Szlovák Tudományos Akadémia Szlovák Irodalmi Intézete munkatársának, hogy elolvasta kéziratom nagy részét. Számos értékes tanáccsal látott el, főként az életrajzi, illetve bibliográfiai anyag tekintetében, éles szeme felfedezett szövegemben néhány pontatlanságot is, amelyeket volt alkalmam kijavítani. Hálás vagyok volt kollégámnak, a rózsahegy Katolikus Egyetem docensének, Martin Mikolášiknak is, aki kritikai megjegyzésekkel látta el a pszichoanalízis szlovák egyházi kritikájával foglalkozó fejezeteket. S végül köszönöm feleségemnek, Jana Truhlářovának azt a türelmet és empátiát, amellyel éveken át kísérte ennek a könyvnek a megszületését, köszönöm az intellektuális ösztönzést, amelyet a velem folytatott beszélgetések jelentettek, és hálás vagyok kritikai megjegyzéseiért is.

Bratislava, 2006. július 3.

Adam Bžoch

1. PERIFÉRIA

A pszichoanalízis Szlovákiában nem létezett.

Nem létezett önálló mozgalomként, nem voltak karizmatikus szereplői, akik a gyógyítás és az elmélet terén hozzájárultak volna a pszichoanalízis mint tudomány fejlődéséhez. Más nemzetektől eltérően sosem művelték intézményi keretek között, ahogyan az a kezdetektől fogva megszokott volt a nemzetközi pszichoanalitikus mozgalomban és az egyes nemzeti pszichoanalitikus társaságokban. Szlovák területen nem rendeztek egyetlen nemzetközi pszichoanalitikus kongresszust sem, ellentétben például a csehekkel.¹ A pszichoanalízis történeti feldolgozásához² – amelyet a legtöbb nemzeti kultúrában a progresszív hagyomány részének tekintenek – Szlovákiában a pszichoanalitikus gondolkodás úttörői és intézményalapítói nem tettek hozzá semmit, és a pszichoanalízissel foglalkozó tanulmányokból sem áll össze semmiféle történeti anyag. Nemigen van nyoma interdiszciplináris megközelítésnek, tudományos vitáknak sem.

Ebből a szemszögből teljesen érthető, hogy a pszichoanalízis csehszlovákiai³ történeti feldolgozásának eddigi kísérletei, figyelmen kívül hagyva Szlovákiát, a csehországi szervezeti és strukturális fejlődésre s az ottani vitákra összpontosítottak. Csehországban 1936 óta létezett a Nemzetközi Pszichoanalitikus Társaság tagozataként működő „Társaság a pszichoanalízis tanulmányozására” – a Freud közvetlen környezetéhez tartozó Otto Fenichel működött közre létrehozatalában –, amelynek a két háború között mások mellett olyan jelentős orvosok voltak a tagjai, mint az orosz emigráns Nyi-

kolaj J. Oszipov és Teodor B. Doszuzskov, valamint a cseh J. Stuchlík és O. Kučera.

A csekélyke történeti anyag mintha azt a feltevést erősítené, hogy a szlovákiai pszichoanalízis történetével való foglalkozás hiábavaló. Csakhogy a történelem nem azonos a fontos események, „személyek” vagy „szövegek” által kijelölt múlttal. Bár Szlovákiában a pszichoanalitikus mozgalom nem létezett, mégiscsak voltak bizonyos ismeretek az elméletről és a terápiáról: ezek végső soron hierarchizálható és történeti folyamattá kerekíthető elemek. Vannak időszakok, amikor egy bizonyos aktív *negatív* recepció jelenségét regisztrálhatjuk, ami jelentős mértékben felelőssé tehető azért, hogy a szlovák kulturális kontextusban nem sikerült a pszichoanalízist önálló tudományként elfogadtatni, nem bontakozott ki sem az elmélet, sem az intézményi struktúra.

A pszichoanalízis története Szlovákiában kizárólag recepciótörténetként értelmezhető, még hozzá tágabb kulturális keretek között. Ezeket a kereteket csak kisebb részben határozza meg az az orvosi közeg, amit a diszciplína történetével foglalkozók figyelembe szoktak venni. Ha a szlovákiai pszichoanalízis történetét akarjuk megírni, azt kell figyelemmel kísérnünk, miként jelenik meg és hogyan változik a képe, imagológiája azokban a közegekben, ahol egy adott időszakban releváns kulturális téma volt.

A két háború közötti szlovák társadalmat – más európai társadalmakhoz hasonlóan – nem értelmezhetjük homogén egységként. A jelzett időszakban e társadalom különböző státuszú társadalmi csoportok, közegek, osztályok és rétegek konglomerátuma volt, amelyeket eltérő tradíciók és különböző kulturális elvárások jellemeztek. A jórészt gyengén fejlett agrár Felső-Magyarországot alacsony urbanizáltság és gyenge infrastruktúra jellemezte, valamint hogy nem voltak Bécshez, Prágához vagy Budapesthez mérhető nagyvárosai, s 1918 után is csak lassan formálódott a polgári öntudat. A terület az I. Csehszlovák Köztársaság megalakulásától kezdve mint imaginárius egység ki volt téve mindazoknak a tár-

sadalmi, kulturális és nem utolsósorban tudományos-paradigmatikus változásoknak, amelyeket összefoglaló néven modernizációnak szoktunk nevezni. 1910-ben a mai Szlovákia területén élő lakosság 43%-a nem tudott írni és olvasni, és csupán a 20. század harmincas éveiben sikerült az analfabetizmust 8,1%-ra leszorítani. A pszichoanalízis szlovákiai története, illetve recepciója tükröt tart a modernizálódó társadalomnak is: megmutatja a formálódó társadalmi eliteknek a társadalmi modernizációhoz, valamint a társadalmi változásokhoz fűződő viszonyát Európa kulturális perifériáján.

A szlovákiai pszichoanalízis recepciójának rövid összefoglalására Tomáš Pardel⁴ szlovák pszichológus tett kísérletet 1995-ben. Munkája viszonylag önálló, bár azt, hogy tárgya milyen viszonyban van más kultúra más területeivel, nem nagyon vizsgálta. Jórészt a pszichoanalízissel foglalkozó hazai publikációk felsorolására szorítkozott anélkül, hogy értékelésükbe bocsátkozott volna. Nem is történeti munka ez a szó valódi értelmében, legfeljebb részleges (bár sok esetben eléggé megbízhatatlan) nyersanyagként szolgálhat a kérdés történeti vizsgálatához. Hasonló módon jellemezhetjük Dana Oslicová *A pszichoanalízis fejlődése Szlovákiában* című írását, amely a nyitrai születésű Szondi Lipót pszichiáterről rendezett konferencia anyagát közlő tanulmánykötetben jelent meg.⁵ A teória és a mozgalom első és második csehszlovák köztársaságbeli történetével foglalkozó munkákban hasonlóan zavaros és részleges és még az említetteknel is sokkal kisebb jelentőségű empirikus anyagot találunk a szlovákiai helyzettel kapcsolatban.⁶

A pszichoanalízist befogadó hazai közeg legszembetűnőbb sajátossága Szlovákia és a szlovák kultúra relatíve periférikus helyzete Európában. Magában Pozsonyban például, amely csupán hatvan kilométerre van a pszichoanalízis bölcsőjétől, alig találunk közvetlen nyomokat. D. Oslicová a következőképpen magyarázza ezt a sok évtizedes hiányt:

„[...] azokban az években, amikor a Freud házaspár fia született, Szlovákia igyekezett kikerülni az idegen uralkodó osztályok,

a Bach-abszolutizmus uralma alól, de a szlovák nemzeti mozgalomnak nincs esélye a fennmaradásra. A Bach-rendszer bukása után a kultúra és az oktatás a csalódások ellenére működik, csak hogy a tudomány fejlődése helyett a szándék az, hogy Szlovákiából magyar nemzetállamot csináljanak. Akkortájt, amikor Freud Párizsban és Nancyban folytatott tanulmányokat, akkor, amikor megszületett a *Tanulmányok a hisztériáról* című munkája és elkezdett önállóan dolgozni, úgy tűnik, Szlovákiában senki sem figyelt fel ezekre az »újításokra«. Ha valakinek a saját individualitásáért, a szabadságáért, a valakivé válás lehetőségéért kell küzdenie, egyáltalán, azért, hogy tudomást vegyenek róla, ez a közöny és érdektelenség megbocsátható.”⁷

Az, hogy a szlovák tudományos és kulturális közeg közönyös volt a pszichoanalízis iránt vagy csak igen kevésé foglalkoztatta, cseppet sem mellékes a szlovák nemzeti-emancipációs küzdelmek ismeretében. Az antagonizmus közvetlenül létezik, s roppantul mély a szakadék, amely a szlovák nemzeti-emancipációs mentalitás céltudatosságát elválasztja az olyan avantgárd, kísérletező és szubverzív tudományos és kultúrkritikai kezdeményezésektől, amelyekhez a pszichoanalízis is tartozott. Először is, a pszichoanalízis polgári és intellektuális forrásai nyilvánvalóan ellentétesek voltak a népnemzeti ideológiával; másodsor, a freudizmus kozmopolitizmusa összebékíthetetlen volt mindenfajta nemzeti programmal; harmadsor, a freudisták ateizmusa alapjaiban ellenkezett mindenféle vallásossággal, s végül negyedsor, az antiszemitizmus elemeit is magába foglaló nemzeti-emancipációs program képviselői számára leküzdhetetlen akadályt jelentett a tudomány képviselőinek zsidó háttere. De az említett társadalmi ellentét, amelyet Oslicová intuitíve jelzett, csak valamiféle szuperstruktúrát alkot, amelyben ez a két mentalitás kizárja egymást. Amennyiben mélyebbre hatolunk a történeti anyagban, még számos egyéb sajátosságot fedezhetünk fel, amely meghatározza a pszichoanalízis szlovákiai képét.

A pszichoanalízis szlovákiai recepciójához ugyanis az is hozzátartozik, hogy időnként túlértékelik, sőt mitizálják. A következő fejezetekben bemutatjuk, miféle eltúlzott reményeket fűztek a pszichoanalízishez bizonyos időszakokban és bizonyos kulturális közegekben. Az a legalábbis a hatvanas évek óta élő legenda is a fantázia birodalmához tartozik, amely szerint Freud professzor előadást tartott Zsolnán. Igor Hrušovský *Emlékezés a davistákra* című, 1965-ben megjelent könyvében a filozófus szerző a két háború közti szlovák művészeti és tudományos avantgárd progresszív áramlatairól szólva tesz említést Freud hatásáról, aki „a húszas években Szlovákiában is tartott előadást”.⁸ Freud zsolnai előadását említi Juraj Cíger is 1972-es *Töprengés Freud felett*⁹ című cikkében is; mi több, Cíger azt is megjegyzi, hogy az előadás szövege megjelent 1922-ben Pozsonyban. Végül, aki ugyancsak szól a titokzatos zsolnai előadásról, s azt (Ernest Jones életrajzi kötete alapján) Freud rövid magas-tátrai látogatása idejére, 1918-ra datálja, az nem más, mint Tomáš Párdel a már említett *Psychoanalízis tegnap és ma* című munkájában.¹⁰

A nyolcoldalas különlenyomat *Vortrag des Professor Freud in Žilina* címmel valóban megjelent 1922-ben Pozsonyban a C. F. Wiggand német nyelvű kiadónál. A Bécsből Zsolnára utazó Freud professzor 1921. december 21-én a hanuka alkalmából valóban gyűjtő hangú politikai beszédet mondott az egyesült zsidó pártok járási gyűlésén, ezt a beszédet azonban nem találjuk a pszichoanalízis alapító atyjának összegyűjtött műveiben. Mi több, Freud egyetlen életrajzírója sem tesz róla említést. Az elfeledett szövegben a professzor a csehszlovák politika zsidóellenes elemeire hívja fel a figyelmet, amikor az 1918-as év eseményeiről beszél, a szlovák „prevrat” (= fordulat – *a ford.*) szót használja,¹¹ s elkötelezett értelmiségiként a „latens zsidó energiára”¹² hivatkozik, figyelmeztetően emelve fel az ujját: „Óva intek minden szlovákiai zsidót, hogy beavatkozzék a nem zsidó politikai pártok küzdelmeibe.”¹³ Hogy a pszichoanalízis megalapítója a politikai viszonyok ismeretében a szlovákiai zsidókérdésről nyilvánított volna véleményt?

Túlzottan is szenzációs ez ahhoz, hogy igaz legyen. A zsolnai előadást nem Sigmund Freud, hanem bátyja, Alexander tartotta, aki szintén professzor volt, de nem a Berggasse 19-ben működött, hanem a bécsi Export Főiskolán, emellett írogatott a bécsi Wiener Morgenzeitungba. A Freud professzor zsolnai előadásával kapcsolatos legenda olyasmi, mint a Mester eljövételéről szóló legenda, ami valamiféle titkos misszió kezdetét jelölné, ami a provinciális, az európai gondolkodástól távol eső nemzet felvilágosodása érdekében szerveződik. A mítosz eredete a pozsonyi Egyetemi Könyvtár általános katalógusához vezet, hiszen ott bukkant fel a titokzatos zsolnai beszéd vékonyka kis különnyomata a pszichoanalízis alapító atyjának műveit soroló tételek között, és hosszú éveken át rejtőzött ott anélkül, hogy bárki kikölsönözte volna. Nyilvánvaló, hogy azok közül, akik említést tettek róla, senki sem olvasta. Vagy ha olvasta is, a szövegből nem értette meg, hogy egy másik Freudról van szó.

Hasonló mitizáló eljárással találkozunk sok évvel később Jozef Puškáš prózáírónál, aki a *Freud a Tátrában* című elbeszélésében¹⁴ helyezte Freudot a Tátrába, hogy ott lehetővé tegye számára egykori páciense, Katarína lányának analizálását. Arról a Katarínáról van szó, akinek esettanulmányát Joseph Breuerrel közösen publikálta egy korai munkában, *Tanulmányok a hisztériáról* (1895) címmel. A bécsi ideg orvos és a szlovák környezet szembesítése a humoros novellában arra a kérdésre van kihegyezve, mi az oka annak, hogy a patriarchális, paraszti és nacionalista szlovák közegben elképzelhetetlen volt a spekulatív pszichoanalitikus gondolkodás.¹⁵ A Puškáš-novella „mitikussága” a Mester utáni vágyban mutatkozik meg, ami kiolvasható a szövegből. Ráadásul a hétköznapi pszichopatológiájának iskolapéldájával, a freudi téves cselekvéssel találkozunk benne, mivel az eredeti eset nem a Magas-Tátrában, hanem a kelet-tiroli Hohe Tauernben játszódott. A szerző egyszerűen félreolvasta a Milan Krankus¹⁶ fordításában éppen akkoriban megjelent *Katarína* topográfiáját, s ezt maga is bevallotta jó adag humorról és öniróniával fűszerezve a *Knižné revue*-nek adott inter-

júában.¹⁷ Az interjúban azt a lehetséges magyarázatot sem zárta ki, hogy tudat alatt így akarta összekapcsolni Freud hegyi történetét a szlovák sajátosságokkal.

A szlovák környezet és a pszichoanalízis kapcsolatát tehát nemcsak a tudományág történeti és elméleti kontextusával kapcsolatos alulinformáltság jellemezte, hanem másodkézből való információk meg valódi „téves cselekvések” is, amelyek vagy negatív hatással voltak a befogadásra, vagy épp ellenkezőleg, elfogadó gesztusokkal és vágyakkal egészültek ki. Puškáš esetét kivéve Szlovákia továbbra is megmaradt a maga periferikusságában e tekintetben. Hovatovább úgy tűnik, a pszichoanalízis szlovákiai recepciójának a kezdetektől fogva éppen a periferikusság a legsajátabb vonása.

Mellesleg, Freud 1917-es és 1918-as magas-tátrai látogatásaihoz egyáltalán nem kapcsolódtak olyan látványos klinikai esettanulmányok, amelyek a pszichoanalízis történetét gazdagíthatták volna, vagy valamiféle módon hozzájárultak volna virtuális történetének szlovákiai recepciójához. Mégis a Tátra az a hely, amely legalábbis részben kapcsolódik a pszichoanalízis egy másik alakjának kutatásaihoz, nevezetesen a magyar Ferenczi Sándor budapesti orvoshoz, aki 1911. február közepén ellátogatott Tátralomnicra, mi több, éppen ő javasolta 1918-ban Freudnak, hogy látogasson el a Tátrába.

Ferenczi magas-tátrai tartózkodásáról érdekes részleteket találunk Freuddal folytatott levelezésében. Az 1911-es év elején Ferenczi ki akarta pihenni pesti klinikai munkája fáradalmait, és néhány napot „Tátra-Lomnicon”, a hegyi sport- és üdülőközpontban töltött. Egy bizonyos Vay nevű arisztokrata hölgnél, az akkori magyar miniszterelnök, gróf Khuen-Héderváry nővérénél lakott, s a pihenés mellett analizálta a háziasszony lányát, aki egy ideje – azóta, hogy leesett a szánkóról – hisztériás rohamokkal küzdött. A közvetlenül Lomnicra utazása előtt, 1911. február 16-án írt levelében Ferenczi azzal dicsekedett Freudnak, hogy legalább egy arisztokrata pácienssel gazdagítja klinikai repertoárját, mivel Budapesten addig kizárólag gazdag polgárok eseteivel volt dolga.

Ugyanakkor kétségének adott hangot a tekintetben, hogy sikerül-e a rendelkezésre álló rövid idő alatt (mindössze háromnapos ottlétről volt szó) eljutni valamiféle terápiás megoldáshoz.¹⁸ A Tátra apropóján azt írta egy nappal később bécsi barátjának és meseterének egy képeslapon: „Az ember itt semmi mást nem csinál, csak szánkózik, bobozik, és síel.”¹⁹ Budapestre való visszatérte után azonban részletesen beszámolt a fiatal komtesz esetéről, aki nem sokkal azelőtt balesetet szenvedett bobozás közben, és eltörte a lábát, majd szitkozódni kezdett és „védekezett”. Ferenczi rövidesen megtudta, hogy az esetnek volt egy bizonyos előtörténete: a bárónő lánya egy alkalommal elájult a kocsiban, és éppen abban a pillanatban tért magához, amikor a kocsis föléje hajolt, hogy segítsen neki. Ekkor állítólag eszébe jutott a félelmetes Cagliostro, aki a legenda szerint hipnotikus álomban erőszakolta meg női áldozatait, s ekként – ezt állította Ferenczi – a kocsis alakja összekapcsolódott a csábító képzetével és saját tudattalan vágyával, amely arra irányult, hogy a kocsis „tegyen rajta erőszakot”. „A mostani baleset – írta Ferenczi –, (amelyet mellesleg, nem a komtesz okozott), és az azt követő öntudatlan állapot nyilván alkalmat adott ezeknek a fantáziáknak az újraélesztésére.”²⁰ A páciens a sérülés után állítólag az ujját és a párnája csücskét szopogatta. A magyar orvos azt is leírja, hogy „az analízisből nem lett semmi. A lába még nem gyógyult meg. – A család holnap Budapestre utazik, s mint megtudtam, a kisasszony továbbra is a páciensem marad.”²¹ Ezzel Vay kontesz esete a Tátrából Budapestre került, ahol azután nyoma veszett.

1.1. Szondi, Klein, Erdély

A perifirikusság fogalmával írható le az is, ahogyan a nemzetközi pszichoanalitikai mozgalom két nagy neve – Szondi Lipóté és Melanie Kleiné – régióinkhoz kapcsolódik.